

Kurumsal Sürdürülebilirlik Açısından Entegre Raporlamanın Önemi ve BIST Uygulamaları*

Ümit GÜCENME GENÇOĞLU**

Alp AYTAÇ***

ÖZET

Günümüzde, işletmelere yatırım kararları için yatırımcılar, sadece finansal raporlardaki veriler ve karlılık oranı ile değil, sosyal sorumluluk ve çevresel faktörleri de dikkate alarak, işletmenin geleceğine ilişkin durumunu görmek ve işletmenin sürdürülebilirliğini test etmek istemektedirler. Bu nedenle bir işletmenin sürekliliğinin raporlanması için, faaliyet raporlarında, finansal ve finansal olmayan verilerin birlikte raporlanması gerekmektedir ve bu entegre raporlama ile sağlanmaktadır. Bu çalışmada, kurumsal sürdürülebilirlik ve entegre raporlama literatüre dayanılarak kavramsal olarak ele alınmakta ve ülkemizde faaliyet raporlarının hazırlanmasına ilişkin düzenlemeler üzerinde durulmaktadır. Çalışma kapsamında, BIST Sürdürülebilirlik İndeksinde yer alan işletmelerin yıllık faaliyet raporlarının incelenmesi suretiyle çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik konusundaki uygulamaların analiz edilmesi amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kurumsal Sürdürülebilirlik, Entegre Raporlama, Sürdürülebilirlik Endeksi

Jel Kodları: M10, M40, M41

The Importance of Integrated Reporting From the View of Corporate Sustainability and BIST Applications

ABSTRACT

Today, investors not only depend their investment decisions on data and profitability ratios in financial reports but also they take account social responsibilities and environmental factors to see the future of companies and test their business sustainability. Therefore, for the reporting of a company's continuity, the annual report is required to be reported along with the financial and non-financial data which is provided with integrated reporting. In this study, corporate sustainability and integrated reporting was handled conceptually based on literature and regulations about how to prepare financial reports in our country was emphasized. In the scope of the study, by examining the annual reports, the aim is to analyze environmental and social sustainability applications of companies which are part of BIST Sustainability Index.

Keywords: Corporate Sustainability, Integrated Reporting, Sustainability Index

Jel Classification: M10, M40, M41

* Bu çalışma Uludağ Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri tarafından desteklenen KUAP(İ)2015/73 numaralı proje kapsamında hazırlanmıştır.

** Prof.Dr. Ümit Gücenme Gençoğlu, Uludağ Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, umitgucenme@uludag.edu.tr

*** Arş.Gör. Alp Aytaç, Uludağ Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, alpaytac@uludag.edu.tr

1. GİRİŞ

Genel kabul görmüş temel bir muhasebe kavramı olan işletme sürekliliği, sahip veya sahiplerinin ömürleri ile sınırlı olmaksızın işletme faaliyetlerinin sürdürüleceğini ifade eder. Yatırımcılar, yatırım kararlarını verirken, işletmenin sürdürülebilirliğini değerlendirmek için finansal veriler ile birlikte finansal olmayan verilere de bakmak istemektedirler. Son yıllarda sadece raporlanan karlılık oranı ile değil, sosyal sorumluluk ve çevresel faktörleri de dikkate alarak, işletmenin geleceğine ilişkin durumunun görülmesi ve böylece işletmenin sürdürülebilirliğinin test edilmesi istenmektedir. Dünyadaki gelişmelere paralel olarak ülkemizde yaygınlaşan sürdürülebilirlik raporlamasında gelinen son nokta entegre raporlamadır. Bir işletmenin sürekliliğinin raporlanması, finansal veriler ile birlikte, kar potansiyelini etkileyen finansal olmayan veriler, çevresel raporlar, sürdürülebilirlik raporları, kurumsal sosyal sorumluluk raporları ve tüm bunları kapsayan entegre raporlama ile sağlanmaktadır.

Bu çalışmada, ülkemizde faaliyet raporlarının hazırlanmasına ilişkin düzenlemeler, faaliyet raporlarında yer alan ve işletme sürekliliğinin raporlanması amacıyla hazırlanan kurumsal sosyal sorumluluk ve sürdürülebilirlik raporları ile ülkemiz için yeni bir kavram olan entegre raporlama ele alınmakta ve BIST uygulamaları analiz edilmektedir.

2. KURUMSAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK VE ENTEGRE RAPORLAMA

Kurumsal sürdürülebilirliğin, ekonomik, çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik olmak üzere üç ayağı bulunmaktadır. 1997 yılında ilk kez John Elkington tarafından ortaya koyulan “Triple Bottom Line” kavramı ile geleneksel muhasebe, finansal performansın yanı sıra sosyal ve çevresel performansı da içerecek şekilde genişletilmiştir. Bu yaklaşıma göre, bu üç alandan birinin ihmal edilmesi tüm işletme operasyonlarını ve geleceğini tehlikeye atacaktır. Amaç uzun dönemde ekonomik, çevresel ve sosyal açıdan işletmeler, tüm paydaşlar ve toplum için yarar sağlamaktır. (ARAS, SARIOĞLU, 2015:23-25) Ekonomik, çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik, birbirlerini destekleyen kavramlardır. Ekonomik sürdürülebilirlik, işletmenin kar etmesi ve sağlam bir finansal yapıya sahip olması ile gerçekleştirilirken, çevresel sürdürülebilirlik; işletmenin çevreye zarar vermeksizin ya da en az zarar vererek faaliyette bulunması, doğal kaynakların gelecek nesiller için de korunmasını ifade etmektedir. Sosyal sürdürülebilirlik ise, işletme çalışanlarının çalışma ve yaşam şartlarının iyileştirilmesi, müşterilerinin, yerel toplumun ve hatta gelecek nesillerin hayat kalitesinin göz önünde bulundurulmasını ifade etmektedir.

Günümüz dünyasında işletmelerin sürekliliğinin tespitinde finansal tablolarla beraber, ekonomik, sosyal ve çevreyle ilgili konulardaki tutumlarını açıklayan raporlarını da sunmalarına entegre raporlama denmektedir. Entegre raporlama ile tüm faaliyetlerin finansal verilerle bağlantısı kurularak işletmenin değerinin ortaya konması amaçlanmaktadır. Entegre raporlama kapsamında hem finansal raporlar, hem de kurumsal sosyal sorumluluk raporlaması ve sürdürülebilirlik raporlamasına yer verilerek işletmenin etkilediği/etkilendiği çevreye ilişkin bilgiler verilmektedir.

1980'lerde ilk önce kurumsal sosyal sorumluluk (KSS) ve çevresel raporlamalarla başlayan ve günümüzde standartlara bağlanan sürdürülebilirlik raporları, iktisadi, sosyal ve iklim nedeniyle çevresel krizlerin sıkça yaşanması nedeniyle önem kazanmaktadır. Sürdürülebilirlik raporları, merkezi Hollanda'da bulunan Global Reporting Initiative (GRI) tarafından çok kesin standart ve ölçümlere kavuşturulmuştur. 1999 yılından bu yana sürekli geliştirilen raporlama standartları rehber taslağı (Sustainability Reporting Guidelines), 2015 yılında dördüncü kez güncellenerek G4 standartları haline gelmiştir. Her güncellemesinde sektörel olarak raporlanacak alanları standardize eden GRI, halen sürdürülebilirlik raporlaması alanının neredeyse tek inisiyatifi konumundadır. Karbon emisyonlarından iş güvenliği ve sağlığına, sosyal etki analizlerinden iklim değişikliğine uyuma, iyi yönetimden paydaş analizi ve ilişkilerine kadar uzanan bu kapsamlı raporlama standardı, kurumsal işletmelerin çevresel ve sosyal etkilerinin adeta ayrıntılı bir röntgenini çekmektedir. (<http://www.teid.org/entegre-raporlama>) Dissanayake vd.(2016) tarafından yapılan bir çalışmada sürdürülebilirlik konusunda kritik performans göstergeleri (KPG) üzerinde durulmuştur. KPG'ler yatırımcılar, çalışanlar, tedarikçiler, halk ve sosyal çevre gibi doğrudan ve dolaylı paydaşlarla temel iletişim aracı olarak kullanılmaktadır (Dissanayake, Tilt, & Xydias-Lobo, 2016; 170-171). Bu çalışmanın sonucunda Sri Lanka'da işletme büyüklüğü, sürdürülebilirliği etkileyen önemli bir faktör olarak ortaya çıkmıştır. Bu durumun ortaya çıkmasının nedeni olarak, ülkede görülen yabancı sermaye girişinin artması gösterilmiştir. Maas vd. (2016) tarafından yapılan çalışmada da paydaşlar ve sürdürülebilirlik raporlaması üzerinde durulmuştur. Ele alınan çalışmada yatırımcıların sürdürülebilirlik raporları üzerine firmaya yönelik tavsiye ve eleştirilerde bulunacağı belirtilmiştir. Aynı zamanda yönetim muhasebesi ve denetim uygulamalarına yönelik entegre sürdürülebilirlik raporlarının aşağıdaki soruları gündeme getireceğini belirtmişlerdir (Maas, Schaltegger, & Crutzen, 2016; 7):

- Farklı paydaşlar hangi türde bilgiler bekliyor, bilgiler nasıl hazırlanıyor ve bu bilgilerin kullanıcılar açısından faydası nasıl ölçülüyor?
- Paydaş beklentilerine yönelik olarak sürdürülebilirlik etkisini nasıl ölçebiliriz?
- Ne çeşit sosyal ve çevresel konulara maruz kalmaktayız ve bunlar paydaşların beklentilerini ne ölçüde karşılamaktadır? (sürdürülebilirlik değerlendirmesi)
- Bu konularla nasıl başa çıkabileceğimiz konusunda nasıl iletişim kurmaktayız? (sürdürülebilirlik raporlaması)
- Raporu oluşturmaya yönelik veri toplanmasını nasıl kontrol (muhasebe içi ve muhasebe dışı) edebiliriz?
- Son olarak temel yeteneklerimize uygun etkili sürdürülebilir bir stratejiyi nasıl geliştirebiliriz?

Fasan vd. (2016) tarafından yapılan çalışmaya göre stratejik model, yatırımcılar açısından işletmelerin zaman içinde nasıl değer yarattığını ve koruduğunu gösteren çok önemli bir göstergedir. Thijssens vd. (2016) ise yaptığı çalışmada firmaların sürdürülebilir raporlama çalışmalarını nasıl yönettiğini inceleyerek sürdürülebilir raporlamayı etkileyen iç

faktörler üzerinde durmuştur. Bu çalışmanın sonucunda ise iç organizasyonel faktörlerin sürdürülebilir raporlamaya dahil edilmesi kullanıcılar açısından önemli bilgiler sağlamaktadır. Aynı zamanda çevre baskısını dindirmek için yalnızca raporlama gereksinmelerini yerine getirmek amacıyla yapılan sürdürülebilirlik raporlamasında “onay kutusu stratejisi” kullanmaları gerektiğini, bu durumun uzun dönemde en iyi strateji olmasa bile kısa dönemli planlarda çözüm yolu olacağını belirtmişlerdir (THIJSENS, BOLLEN, HASSINK, 2016; 15). Sürdürülebilirlik raporları, finansal performansı gayet iyi olan bir işletmenin, çevreye ve sosyal yaşama uyum sağlayıp sağlayamadığını, risklerini ve fırsatlarını iyi yönetip yönetmediğini görmenin neredeyse tek yolu olarak kabul edilmektedir. Ancak zaman içinde yatırımcılar, sürdürülebilirlik raporlarındaki bilgiler ile finansal performans ve firma değeri arasındaki ilişkiyi tam olarak kuramadıklarından, bu raporlar yatırımcıların beklentilerini karşılamada yetersiz kalmıştır. Bu nedenle ortaya çıkan entegre raporlama ile yatırımcıların daha bütün olarak bilgilendirilmesi ve işletmenin gelecekteki performansı hakkında doğru karar alabilmelerinin sağlanması amaçlanmıştır.

Entegre raporlama kullanıcılara önemli bilgiler sunarak firmanın stratejisi, süreçleri ve uzun dönemli fırsat ve tehditleri hakkında açık bir görüş sunmayı amaçlamaktadır (FASAN, MIO, PAULUZZO, 2016; 6). Entegre raporlar finansal, finansal olmayan, sosyal sorumluluk, sürdürülebilirlik ve çevresel raporları daha kapsamlı bir rapor etrafında birleştirmektedir (TÜRKER, SAYAR, 2014; 472). İşletme ile paydaşlar arasındaki iletişimi, işletme tarafından yayınlanan faaliyet raporları, sosyal sorumluluk raporları, finansal raporlar gibi periyodik raporlar sağlamaktadır. Paydaşlar arasındaki iletişimi en güçlü şekilde tesis edebilmek için gerekli olan raporlama şekli bütüncül ve stratejik bakış açısı ile entegre raporlamadır. (TOPCU, KORKMAZ, 2015:18) Son yıllarda gündeme gelen, finansal veriler ile sürdürülebilirlik verilerinin birbiriyle bağlantılı bir biçimde bir araya getirilmesini sağlayan entegre raporlama, bazı kaynaklarda bütüncül ya da tümleşik raporlama şeklinde de isimlendirilmektedir. Entegre raporlamanın, kurumsal raporlama uygulamalarında küresel bir devrim niteliği taşıyacağı ve yeni raporlama standardı haline geleceği öngörülmektedir. (KAYA, 2015:114) İşletmeler entegre raporlarını hazırlarken sürdürülebilirlik raporlarının temellerinden ve bildirimlerinden yola çıkmalıdırlar. Entegre raporun amacı, işletmenin sürdürülebilirlikle ilgili sonuç, hedef ve beklentilerini dikkate alarak ve finansal verilerle ilişkilendirerek, firmanın kısa, orta ve uzun vadedeki gelecek değerinin ortaya koyulmasını sağlamaktır. (ÖZDEMİR, 2014) Buna göre entegre raporlama kavramı yeni bir kavram olmasına rağmen önceki bazı raporlama kavramlarıyla beraber değerlendirilmelidir. Bazı şirketlerin, yıllık finansal raporları dışında bazı dönemlerde yayınladıkları sosyal sorumluluk ve sürdürülebilirlik raporlarının, finansal raporlarla beraber yayınlanması olarak adlandırılan entegre raporlama gerek akademik camiada, gerekse piyasada her geçen gün daha da çok önem kazanmaktadır. (BÜDEYRI, KISA, 2016:187) Entegre raporlama, şirkette derinlemesine bir sahiplenmeyi gerektirmektedir. Bu açıdan konunun departman seviyesinde değil, işletmenin üst yönetimi tarafından üstlenilmesi, idaresi ve sevki gerekmektedir. (MİTCHE, 2016:38) Bir tarafta; sermayenin çok boyutlu ve çok bileşenli bir kaynak olduğu tespitiyle, onun daha etkili ve üretken bir biçimde yayılışına destek sağlayan entegre

raporlama; diğer tarafta da; finansal, sosyal ve çevresel boyutlara birlikte odaklanmış kurumsal sürdürülebilirlik raporlaması, kendi içerisinde tartışmalarını ve gelişimlerini sürdürmektedir. Karar vericilere ve diğer paydaşlara karar desteği sağlama, kurumsal işleyişte ve ilerleyişte ortak bir iletişim aracı olma ve nihayet bilginin derinliğini, yetkinliğini, zamanlılığını arttırarak, yığın içindeki gerçekçi sinyalleri gösterebilme yeterliliğine sahip bir kurumsal raporlama sistematığının yaratılması süreci, bir evrilme olarak nitelendirilebilir. (AYDIN,2015:68) Entegre rapor, bir kuruluşun stratejisinin, kurumsal yönetiminin, performansının ve beklentilerinin kuruluşun dış çevresi bağlamında kısa, orta ve uzun vadede değer yaratmayı nasıl sağlayacağını kısa ve öz bir şekilde bildirilmesidir. Bir entegre raporun asıl amacı finansal sermaye sağlayan taraflara bir kuruluşun zaman içinde nasıl değer yaratacağını açıklamaktır.

2010 yılında kurulan Uluslararası Entegre Raporlama Konseyi (The International Integrated Reporting Council- IIRC), 2013 yılında, entegre raporlama rehberini yayınlamıştır. Uluslararası Entegre Raporlama Konseyi (IIRC) entegre raporlamayı şöyle tanımlamaktadır: “Entegre faaliyet raporlaması, bir şirketin stratejisinin, yönetim yapısının, performansının ve hedeflerinin kısa, orta ve uzun vadede ne şekilde değer ürettiğinin iletişimini yaptığı süreçtir”. Kavramsal olarak entegre raporlama mevcut finansal raporlama modeli üzerine şirketin stratejisi, yönetim yapısı ve performansı hakkında ek bilgilerle inşa edilerek oluşturulur. Şirket hakkında bütünsel bir resim çizmeyi hedefleyen bu raporlama süreci, yönetim idaresinin oluşumunu ve üretilen değerın sürdürülebilirliğinin nasıl sağlandığını da ortaya koymaktadır. IIRC, düzenleyici ya da standart belirleyici bir kurum değildir. İşletmeler, IIRC ile gönüllü bir iş birliği içinde çalışmakta ve entegre raporlamayı gerçekleştirmektedirler. IIRC'nin benimsenmesi, İngiltere, ABD ve Kıta Avrupa'sında geliştirilen en iyi uygulama örnekleri ile hız kazanmıştır. Entegre raporlama, şirketlerin farklı operasyonel ve fonksiyonel üniteleri arasındaki ilişkiler ile kullanılan ve etki edilen maddi ve maddi olmayan sermayenin yanı sıra bu unsurların her birinin değer üretimindeki rolünün açıklanmasını öngörmektedir.(Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesi, <http://integratedreporting.org>)

Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesi'ne göre, entegre raporun hazırlanmasında temel olarak kullanılan ve raporun içeriği hakkında bilgi veren “Kılavuz İlkeler”den ve birbiriyle bağlantılı “İçerik Öğeleri”nden oluşmaktadır. Çerçeve’de bu ilkeler ve öğelerden bazıları koyu renkle ve italik olarak belirtilmektedir. Bir raporun “entegre rapor” olarak nitelendirilebilmesi ve Entegre Raporlama Çerçevesi’ne referans verebilmesi için bu koyu renk ve italikle belirtilen ilke ve öğeleri içermesi gerekmektedir. Çerçeve’de bu bilgilerin yer almaması için geçerli nedenler olarak güvenilir bilgilerin mevcut olmaması, yasal olarak açıklanmasının mümkün olmaması veya bu bilgilerin açıklanmasının ciddi rekabet dezavantajına yol açması durumları belirtilmiştir. Bu durumlardan herhangi biri nedeniyle bilgilerin açıklanmaması durumunda açıklanmayan bilgilerin niteliği, neden açıklanmadığı, veri yetersizliği söz konusuysa verilerin elde edilmesi için atılacak adımlar açıklanmalıdır. (ARAS,SARIOĞLU,2015:60-64) Çerçeve’de kılavuz ilkeler Stratejik odak ve geleceğe yönelim, bilgiler arası bağlantı, paydaşlarla ilişkiler, önemlilik, kısa ve öz olma, güvenilirlik

ve bütünlük olarak sıralanmaktadır. içerik öğeleri aşağıdaki ise, kurumsal genel görünüm ve dış çevre, kurumsal yönetim, iş modeli, riskler ve fırsatlar strateji ve kaynak aktarımı performans ve genel görünüş olarak sıralanmaktadır. Kılavuz ilkeler entegre raporun sınırlarını çizerek raporda hangi bilgilerin kullanılacağı ve bu bilgilerin nasıl sunulacağı konusunda yol gösterir. İçerik öğeleri birbirleriyle belirgin bir bağlantı kuracak şekilde sunulmalıdır.

2010 yılında faaliyete geçen ve 25 ülkede alt yapısını tamamlayan IIRC'nin ülkemizdeki kurumsal temsilciliği Türkiye Kurumsal Yönetim Derneği (TKYD) ve İş Dünyası ile Sürdürülebilir Kalkınma Derneği (SKD Türkiye) tarafından kurulan Entegre Raporlama Platformu üzerinden, reel sektör ayağı ise Çimsa Çimento A.Ş. ve Garanti Bankası A.Ş. tarafından temsil edilmektedir. Platform, entegre raporlama konusunda özel ve kamu sektöründe farkındalık yaratmak ve raporlamanın çerçevesini geliştirmek amacıyla faaliyetler yürütmektedir.

Türkiye ekonomisinin ve şirketlerinin global ölçekte rekabet edebilmesi, pazarlarda etkin rol oynamasında önemli bir unsur oluşturacak olan entegre raporlama; sürdürülebilirlik raporları ile kurumsal yönetim raporlarının özgün bir şekilde konsolide edilmesidir. (Ali,2014, <http://www.finansgundem.com>)

3. TÜRKİYE'DE FAALİYET RAPORLARININ HAZIRLANMASI VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK RAPORLAMASI

Türkiye'de yıllık faaliyet raporlarının içeriğinde yer alması gereken hususlar mevzuat ile belirlenmiş, bu raporlarda gelecekle ilgili beklentilerin ve hedeflerin de ifade edilmesi istenmiştir. Ayrıca sürdürülebilirlik raporlamasının gelişimi ile ülkemiz kurumsallaşma ve şeffaflaşma alanında önemli adımlar atmaktadır.

3.1. Türkiye'de Faaliyet Raporlarının İçeriğine İlişkin Mevzuat

Ülkemizde işletmelerin bir yıllık faaliyetine ilişkin olarak ortakların ve diğer menfaat sahiplerinin bilgilendirilmesi amacıyla hazırlanan yıllık faaliyet raporlarındaki asgari bilgiler ve rapor formatı; 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu (TTK) ile 28.08.2012 tarihli "Şirketlerin Yıllık Faaliyet Raporunun Asgari İçeriğinin Belirlenmesi Hakkında Yönetmelik"te açıklanmıştır.

TTK'nın 516. maddesinde yönetim kurulu tarafından düzenlenmesi gereken yıllık faaliyet raporuna yer verilmiştir. Ayrıca Kanununun 514. maddesi uyarınca anonim şirketlerde, 610. maddesi uyarınca limited şirketlerde, 565. maddesi uyarınca da sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerde yıllık faaliyet raporu düzenlenmelidir. TTK'na göre, yıllık faaliyet raporunun, finansal tablolarla tutarlı olacak ve gerçeği yansıtacak şekilde hazırlanması ve bunun için gerekli iç kontrollerin yapılmasının sağlanması, anonim şirketlerde yönetim kurulu, sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerde yönetici veya yöneticiler, limited şirketlerde müdür veya müdürler kurulunun sorumluluğundadır.

Söz konusu Yönetmelik'te yıllık faaliyet raporu, "yönetim organı tarafından, TTK ve bu Yönetmeliğe göre düzenlenen, şirketin ilgili yıla ilişkin faaliyetlerinin akışı ile her yönüyle

finansal durumunun doğru, eksiksiz, dolambaçsız, gerçeğe uygun ve dürüst bir şekilde yansıtıldığı, şirketin gelişmesinin ve karşılaşılması muhtemel risklerin belirtildiği raporu ifade eder" şeklinde tanımlanmıştır. Şirketin, finansal performansı ile finansal durumunun genel özellikleri ve karşı karşıya bulunduğu temel riskler, yıllık faaliyet raporunda değerlendirilir. Şirketin finansal durumuna ilişkin bu değerlendirmeler finansal tablolara dayandırılır. Ayrıca finansal olmayan risklere de faaliyet raporunda yer verilir.

Yönetmelik'e göre yıllık faaliyet raporu aşağıda gösterilen bölümlerden oluşur:

- a) Genel bilgiler,
- b) Yönetim organı üyeleri ile üst düzey yöneticilere sağlanan mali haklar,
- c) Şirketin araştırma ve geliştirme çalışmaları,
- ç) Şirket faaliyetleri ve faaliyetlere ilişkin önemli gelişmeler,
- d) Finansal durum,
- e) Riskler ve yönetim organının değerlendirmesi,
- f) Diğer hususlar.

Yönetim organı, yıllık faaliyet raporunu, ortakların şirketin faaliyetleri hakkında her türlü bilgiye tam ve doğru bir şekilde ulaşmasını sağlayacak ayrıntıda hazırlar. Yıllık faaliyet raporunda mümkün olan en basit kavram ve terimler kullanılır, tereddüde neden olabilecek belirsiz ifadelerden kaçınılır. Teknik terim kullanılması gereken yerlerde, herkesin kolayca anlamasına imkan verecek şekilde açıklamalar yapılır. Şirketin, finansal performansı ile finansal durumunun genel özellikleri ve karşı karşıya bulunduğu temel riskler yıllık faaliyet raporunda değerlendirilir. Şirketin finansal durumuna ilişkin değerlendirmeler finansal tablolara dayandırılır. Finansal olmayan risklere de faaliyet raporunda yer verilir. Yıllık faaliyet raporunda; şirket faaliyet ve hizmetlerinin etkin, güvenilir ve kesintisiz bir şekilde yürütülmesini, muhasebe ve mali raporlama sisteminden sağlanan bilgilerin bütünlüğünü, tutarlılığını, güvenilirliğini, zamanında elde edilebilirliğini ve güvenliğini sağlamak amacıyla yapılan iç kontrollerin etkinliği, yeterliliği ve uyumluluğu konularında açıklamalara yer verilir. Yıllık faaliyet raporunda gerekli olması halinde istatistiki bilgilere ve grafiklere de yer verilebilir. Yıllık faaliyet raporunda, geleceğe yönelik bilgi verildiği veya tahminlerde bulunduğu durumlarda, bunların dayandığı gerekçelere ve istatistiki bilgilere de yer verilmesi zorunludur. Yıllık faaliyet raporunda yer verilen geleceğe yönelik bilgi ve tahminler şirketin finansal durumu ve faaliyet sonuçları ile uyumlu olmalıdır.

Yıllık faaliyet raporu içeriğinde, "Yönetim organı üyeleri ile üst düzey yöneticilere sağlanan mali haklar" başlığı altında sağlanan huzur hakkı, ücret, prim, ikramiye, kâr payı gibi mali menfaatlerin toplam tutarları, verilen ödenekler, yolculuk, konaklama ve temsil giderleri ile aynı ve nakdi imkânlar, sigortalar ve benzeri teminatların toplam tutarlarına ilişkin bilgiler verilmelidir. Buna göre işletmelerin sosyal sürdürülebilirliği ile ilgili bilgilerin bir kısmının faaliyet raporlarında yer alması istenmektedir. Ayrıca finansal ve finansal olmayan riskler ile iç kontrol sisteminin işleyişine ilişkin bilgiler kapsamında, "Varsa şirketin öngörülen risklere karşı uygulayacağı risk yönetimi politikasına ilişkin bilgiler,

oluşturulmuşsa riskin erken saptanması ve yönetimi komitesinin çalışmalarına ve raporlarına ilişkin bilgiler, satışlar, verimlilik, gelir yaratma kapasitesi, kârlılık, borç/öz kaynak oranı ve benzeri konularda ileriye dönük riskler” gibi bilgilerin raporlanması istenmektedir. Bu bilgiler işletmenin ekonomik sürdürülebilirliği kapsamında değerlendirilmelidir. Buna göre Yönetmelikte kurumsal, çevresel ve bütün olarak sosyal sorumlulukların raporlanmasına ilişkin bir zorunluluk bulunmamaktadır. Ancak “Diğer hükümler” başlığı altında “Yönetmelik hükümlerine aykırı olmamak kaydıyla yönetim organının uygun gördüğü ilave bilgilere de yer verilebilir” denmektedir.

3.2. Türkiye’de Sürdürülebilirlik Raporlaması

Ülkemizde kurumsal sürdürülebilirlik ve kurumsal yönetime ilişkin esaslar Sermaye Piyasası Kanunu ve Sermaye Piyasası Kurulu’nun (SPK) Kurumsal Yönetim İlkeleri Tebliği ile düzenlenmiştir. Büyük ölçüde OECD tarafından 1999 yılında yayınlanan kurumsal yönetim ilkeleri esas alınarak hazırlanan “Kurumsal Yönetim İlkeleri Tebliği”nde, adillik, şeffaflık, hesap verebilirlik ve sorumluluk olarak sıralanan kurumsal yönetim ilkeleri yer almaktadır. Kurul tarafından ilk kez 2003 yılında yayımlanan "Sermaye Piyasası Kurulu Kurumsal Yönetim İlkeleri” daha sonra uluslararası gelişmeler dikkate alarak çeşitli tarihlerde güncellenmiştir. En son 03.01.2014 tarihli Kurumsal Yönetim Tebliği”ne göre, “Bu Tebliğ ekinde yer alan kurumsal yönetim ilkelerinden zorunlu olarak uygulanacak olanların belirlenmesi ve gözetiminde, payları borsanın Ulusal Pazarı, İkinci Ulusal Pazarı ve Kurumsal Ürünler Pazarında işlem gören ortaklıklar sistemik önemlerine göre piyasa değerleri ve fiili dolaşımdaki payların piyasa değerleri dikkate alınarak üç gruba ayrılır. Piyasa değeri ile fiili dolaşımdaki payların piyasa değerinin hesaplanmasında, Mart, Haziran, Eylül ve Aralık ayları itibarıyla son işlem günlerinde oluşan ikinci seans kapanış fiyatlarının ve fiili dolaşımdaki pay oranlarının ortalaması esas alınır.”(madde 5/2) Yıllık faaliyet raporlarında; bu Tebliğ ekinde yer alan kurumsal yönetim ilkelerinin uygulanıp uygulanmadığına, uygulanmıyor ise buna ilişkin gerekçeli açıklamaya, bu ilkelere tam olarak uymama dolayısıyla meydana gelen çıkar çatışmalarına ve gelecekte ortaklığın yönetim uygulamalarında söz konusu ilkeler çerçevesinde bir değişiklik yapma planının olup olmadığına ilişkin açıklamalara yer verilir. Söz konusu açıklamalarda dönem içerisinde önemli bir değişiklik olması durumunda, ilgili değişikliğe ara dönem faaliyet raporlarında yer verilir.(madde 8/1) Kurumsal Yönetim İlkelerine uyum notu, SPK tarafından belirlenmiş derecelendirme kuruluşları listesinde bulunan derecelendirme kuruluşlarınca, şirketin tüm kurumsal yönetim ilkelerine uyumuna ilişkin yapılan değerlendirme sonucunda verilmektedir.

Sürdürülebilirlik raporlaması ile ilgili diğer önemli bir gelişme, 2013 yılında Borsa İstanbul ile Ethical Investment Research Services Limited (EIRIS) arasında şirketlerin çevresel, sosyal ve kurumsal yönetim konularındaki performanslarını baz alan BIST Sürdürülebilirlik Endeksi’nin hesaplanması amacıyla bir iş birliği anlaşması imzalanmasıdır. Anlaşmaya göre EIRIS, uluslararası sürdürülebilirlik kriterlerini dikkate alarak şirketleri değerlendirmekte, EIRIS ile yapılan çalışmalar kapsamında belirlenen “Endeks Seçim Kriterleri”ndeki eşik değerleri aşan şirketler Borsa İstanbul tarafından endekse dahil

edilmektedir. EIRIS'in değerleme sürecinde dikkate aldığı kriterler; çevre, biyoçeşitlilik, iklim değişikliği, insan hakları, tedarik zinciri, şirket yönetim kurulunun yapısı, rüşvet, sağlık ve güvenlidir. Paydaşların görüşleri alınarak; ilerleyen dönemlerde değerleme metodolojisinin de geliştirilmesi planlanmaktadır. (EIRIS,2014:54)

Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK) tarafından yapılan "Türkiye'de Sürdürülebilirlik ve KSS Uygulamaları Araştırması"na göre, Türkiye'de finansal olmayan raporlar birçok başlık altında yayınlanmaktadır. Finansal olmayan raporlamalar; Sürdürülebilirlik Raporu, Kurumsal Sosyal Sorumluluk Raporu, Kurumsal Sorumluluk Raporu, UN Global Compact İlerleme Bildirimi Raporu¹ başlıkları altında ve yıllık faaliyet raporları içerisinde yer alan bölümlerde duyurulmaktadır. Araştırmaya göre Türkiye'de finansal olmayan bilgilerin raporlanma oranı %25,5'tir. Rapor yayınlayan firmaların %38'i bilgileri faaliyet raporu içerisinde vermektedir. Bununla birlikte % 43'e yakını Sürdürülebilirlik Raporu yayınlamaktadır. Rapor yayınlayan firmaların yaklaşık %65'inin ilk rapor yayınlama tarihi 2009 ve sonrasında. Türkiye'de finansal olmayan bilgilerin raporlanması ve hazırlanması ile ilgili bilincin son 5 yıl içerisinde olduğu söylenebilir. Sektörler bazında finansal olmayan raporlama dağılımına bakıldığında; en çok raporlama yapan üç sektör %40 ve üzeri oran ile teknoloji ve iletişim, sağlık/ilaç ve enerji sektörleri şeklindedir. Türkiye genelinin çok üzerinde konumlanan bu üç sektörün aksine; tekstil, inşaat/GYO ve kozmetik sektörleri %13 ve altı oran ortalaması ile en az raporlama yapan üç sektör olarak dikkat çekmektedir. Türkiye'deki sürdürülebilirlik uygulamalarının ana odak konuları, şirketlerin iyileştirmeye açık alanları doğrultusunda şekillenmektedir. Şirketlerin sürdürülebilirlik üzerine odaklanmaya başladığı yıllardan bu yana dönemsel olarak değişiklik göstermekte olan ana odak konuları, kamu politikalarına ve ülke önceliklerine göre belirlenmektedir. Günümüzde şirketlerin ana odak noktalarının çevre, enerji maliyetlerinin düşürülmesi, enerji verimliliği, toplumsal cinsiyet eşitliği ve eğitim olduğu görülmektedir. Yenilenebilir enerji üretimi, bölgesel kalkınma temelli yoksullukla mücadele ve engelliler alanları ise zayıf olan odak noktaları olarak karşımıza çıkmaktadır. (TİSK,2016:25-27)

¹ UN Global Compact (Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi), sürekli rekabet içindeki iş dünyasında ortak bir kalkınma kültürü oluşturmak üzere evrensel ilkeler öneren yenilikçi bir kurumsal sorumluluk yaklaşımıdır. Vizyonu, "sürdürülebilir ve kapsamlı küresel ekonomi" olan Sözleşme'ye taraf olmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Bu kapsamda, insan hakları, çalışma koşulları, çevre koruma ve yolsuzlukla mücadele başlıklarında 10 temel prensip belirlenmiştir. Bugün, dünyanın en geniş gönüllü platformunu oluşturan binlerce şirket, sendika ve sivil toplum örgütü, bu evrensel ilkeleri; iş stratejilerinin, operasyonlarının ve kültürlerinin bir parçası haline getireceklerini ilan ederek UN Global Compact'e katılmaktadır. Türkiye'den 250'yi aşkın kurum sözleşmeyi imzalamıştır. UN Global Compact, Türkiye'de de kurumsal sürdürülebilirlik kavram ve fikrinin yayılması ve kalkınma hedefine yönelik olarak iş dünyasıyla işbirliği yapılması açısından önemli katkılar sağlamıştır.

4. BIST’TE FAALİYET RAPORLARI ÜZERİNDE BİR ARAŞTIRMA

4.1. Araştırmanın Amacı

Araştırmamızın amacı BIST Sürdürülebilirlik İndeksinde yer alan işletmelerin yıllık faaliyet raporlarının incelenmesi suretiyle çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik konusunda yaptıkları uygulamalara ilişkin genel bir kanıya varmaktır.

4.2. Kapsam ve Veriler

Araştırmamızda yer alan işletmeler Kasım 2015 – Ekim 2016 döneminde BIST Sürdürülebilirlik endeksinde yer alan 29 işletmeden oluşmaktadır. Analize dahil olan firmaların yıllık faaliyet raporları Kamuyu Aydınlatma Platformunun (KAP) resmi web sayfasından elde edilmiştir. Resmi web sayfasında 2009 yılı ve sonrasına ait veriler yer almaktadır. 2009 yılından itibaren verilerin alınmasının nedeni, finansal olmayan rapor yayınlayan firmaların yaklaşık %65’inin ilk rapor yayınlama tarihinin 2009 ve sonrasında olmasıdır. 2016 yılı yıllık faaliyet raporları henüz açıklanmadığından, araştırmamıza dahil olan firmaların 2009-2015 yılları arasındaki yıllık faaliyet raporları incelenmiştir. Yalnızca KAP’ta yer alan 2009-2015 yıllarına ait verilerin kullanılması aynı zamanda araştırmamızın kısıtını oluşturmaktadır.

4.3. Araştırmanın Önemi

Araştırmamızda BIST Sürdürülebilirlik Endeksine Kasım 2015- Ekim 2016 döneminde dahil olan firmaların 2009-2015 yıllarına ait yıllık faaliyet raporları incelenmiştir. Yıllık faaliyet raporlarında çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik konusunda firmaların yıllara göre yaptıkları çalışmalar incelenmiştir. Kasım 2015-Ekim 2016 yılında endekse dahil olan işletmelerin çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik konusunda yaptıkları çalışmaların yıllara yaygın olarak geniş bir bakış açısı sağlayacak olması bakımından araştırmamız önem taşımaktadır.

4.4. Araştırmanın Metodolojisi

Araştırmamıza dahil olan şirketlerin yıllık faaliyet raporları incelenirken çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik konularında yaptıkları çalışmaları ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda çevresel sürdürülebilirlik konusunda işletmenin çevreye zarar vermeksizin ya da en az zarar vererek faaliyette bulunması, doğal kaynakların gelecek nesiller için de korunmasına yönelik olarak yapmış olduğu faaliyetler incelenmiştir. Sosyal sürdürülebilirlik konusunda ise işletme çalışanlarının çalışma ve yaşam şartlarının iyileştirilmesi, müşterilerinin, yerel toplumun ve hatta gelecek nesillerin hayat kalitesinin göz önünde bulundurulmasına yönelik faaliyetleri araştırılmıştır. Aynı zamanda “BIST Sürdürülebilirlik Endeksi Araştırma Metodolojisi” dokümanında yer alan verilerden yararlanılmıştır. Bu doküman kapsamında çevre konusunda vahşi yaşamın bitki örtüsünün korunması, yerel halkın çevre konusundaki eğitimi, çevre politikaları, çevre yönetim sistemleri ve çevresel raporlama unsurları araştırılmıştır. Sosyal sürdürülebilirlik konusunda

ise etik kurallar, Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi, sağlık ve güvenlik konusunda yaptıkları çalışmalar incelenmiştir.

4.5. Bulgular

Araştırmamıza dahil olan işletmelerin 2009-2015 yılları arasında KAP'tan elde edilen yıllık faaliyet raporları kapsamında çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik konusunda yaptıkları çalışmalara ilişkin elde edilen bulgular aşağıdaki gibidir.

4.5.1. Çevresel Sürdürülebilirlik ile İlgili Bulgular

Araştırmamıza dahil olan firmaların çevresel sürdürülebilirlik konusunda çalışmalar genel olarak ele alındığında aşağıdaki tabloda yer alan veriler çevresel sürdürülebilirlik konusunda işletmelerin yapmış oldukları çalışmaları ve kaç firmanın bu çalışmaları yaptığını göstermektedir. Tablonun satırlarında firmaların yıllık faaliyet raporlarının incelenmesi sonucu çevresel sürdürülebilirlik konusunda yapmış oldukları çalışmaların genel başlıkları yer almaktadır. Tablonun sütunlarında ise yıllar yer almaktadır.

Tablo 1. Çevresel Sürdürülebilirlik Konusunda Firmaların Sayı Olarak Dağılımı

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Çevresel Sürdürülebilirlik konusunda bilgi	20	20	22	24	26	28	25
ISO 14001 Çevre Yönetim Sistemi	8	8	9	7	13	13	11
ISO 14064 Sera Gazı Yönetim Sistemi	-	-	4	4	5	7	9
ISO 50001 Enerji Yönetim Sistemi	-	-	1	1	7	10	11
Doğal hayatın ve çevrenin korunması	12	11	14	14	13	15	13
Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesinin gerekleri	5	5	7	9	8	9	9
Atık yönetimi, enerji verimliliği, geri dönüşüm (enerji, su)	16	16	17	20	20	22	22
Sera gazı emisyonu, düşük karbon salınımı, Karbon Saydamlık Projesi	8	11	16	16	18	22	20

Tablonun sonuçları incelendiğinde çevresel sürdürülebilirlik konusunda yıllık faaliyet raporlarında bulunan bilgilerin 2015 yılına kadar artış gösterdiği görülmektedir. Araştırmaya dahil olan firmaların sayısı göz önüne alındığında çevresel sürdürülebilirlik en çok bilgi bulunan yıl ise 2014 yılıdır. ISO 14001² Çevre Yönetim Sistemi'ne sahip olan firmaların sayısında dalgalanmalar olsa da genel seyir olarak artış görülmektedir. ISO 14064³ Sera gazı yönetim sistemine sahip olan firma sayısı ise her yıl artış göstermiştir. Çevresel

²ISO 14001 bir işletmenin çevresel performansını arttırmak için kullanacağı çevre yönetim sisteminin gerekliliklerini belirler. ISO 14001 sürdürülebilirliğin çevresel ayağı katkı için sistematik bir şekilde çevresel sorumluluklarını yönetmek isteyen bir örgüt tarafından kullanılmak üzere tasarlanmıştır (http://www.iso.org/iso/catalogue_detail?csnumber=60857).

³ISO 14064 sera gazı emisyonları ve kaldırılmasının raporlanması konusunda organizasyonel düzeyde ilke ve kuralları kapsar. Bir kuruluşun sera gazı envanterinin tasarım, geliştirme, yönetim, raporlama ve doğrulama gereksinimlerini içerir (http://www.iso.org/iso/catalogue_detail?csnumber=38381).

sürdürülebilirliğin ayaklarından olan enerji verimliliği konusunda ISO 50001⁴ Enerji Yönetim Sistemine sahip olan firmaların sayısında yıllara bağlı olarak önemli artış meydana gelmiştir. Doğal hayatın ve çevrenin korunması başlığında dalgalanmalarla birlikte artışlar göze çarpmaktadır. Çevresel sürdürülebilirlik konusunda çevre ve temiz toplum anlayışının yaygınlaşması açısından büyük önem arz eden Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi'nin ise analize dahil olan işletmeler arasında kullanımının yaygınlaştığı görülse de genel olarak %50'lik dilime ulaşamamıştır. Atık yönetimi, enerji verimliliği, enerji ve su geri dönüşümünün ön planda olduğu sürdürülebilirlik konusunda ise firmaların büyük çoğunluğunun faaliyetleri bulunmaktadır. Tablo incelendiğinde en önemli değişimin Sera gazı emisyonu, düşük karbon salınımı ve Karbon Saydamlık Projesi başlığında meydana geldiği görülmektedir.

Tabloya bir bütün olarak bakıldığında çevresel sürdürülebilirlik konusunda analize dahil olan işletmelerin çalışmalarının arttığı ve çevreye verilen önemin arttığı görülmektedir.

4.5.2. Sosyal Sürdürülebilirlik ile İlgili Bulgular

Araştırmamıza dahil olan firmaların sosyal sürdürülebilirlik konusunda çalışmalar genel olarak ele alındığında aşağıdaki tabloda yer alan veriler sosyal sürdürülebilirlik konusunda işletmelerin yapmış oldukları çalışmaları ve kaç firmanın bu çalışmaları yaptığını göstermektedir. Tablonun satırlarında firmaların yıllık faaliyet raporlarının incelenmesi sonucu sosyal sürdürülebilirlik konusunda yapmış oldukları çalışmaların genel başlıkları yer almaktadır. Tablonun sütunlarında ise yıllar yer almaktadır.

Tablonun sonuçları incelendiğinde sosyal sürdürülebilirlik konusunda yıllık faaliyet raporlarında bulunan bilgilerin 2015 yılına kadar artış gösterdiği görülmektedir. 2012 yılından itibaren araştırmaya dahil olan firmaların tamamının yıllık faaliyet raporlarında sosyal sürdürülebilirlik konusunda bilgiyi rastlanılmıştır. Analize dahil olan işletmelerin büyük çoğunluğu yıllık faaliyet raporlarında kurumsal yönetim ilkelerine uyum raporu kurumsal yönetim ilkelerine uyum beyanı, pay sahipleri, kamuyu aydınlatma ve şeffaflık, menfaat sahipleri ve yönetim kurulu olmak üzere 5 ana başlıktan meydana gelmektedir. Sosyal sürdürülebilirlik konusunda önemli hususlardan olan insan kaynakları politikası ve etik kurallar firmaların büyük çoğunluğu tarafından uygulanmaktadır. İnsan hakları ve çalışma koşulları bakımından önemli sözleşmelerden olan Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi henüz firmaların çoğunluğu tarafından uygulanmaya konulmamıştır. Analize dahil olan firmaların yine büyük bir çoğunluğu hangi sektörde faaliyet gösterdiğine bakılmaksızın eğitim, kültür, sanat ve spor alanlarında destekler sağlamışlardır. İş sağlığı güvenliği çalışmaları da her ne kadar sosyal sürdürülebilirlik konusunda önemli bir noktada olsa da firmaların çoğunluğu iş sağlığı ve güvenliği çalışmalarına faaliyet raporlarında değinmemiştir.

⁴ISO 50001 işletmelerin enerji verimliliği, enerji kullanımı ve tüketimi dahil olmak üzere enerji performansında devamlı sistematik bir gelişme sağlamak için enerji yönetim sisteminin oluşturulması, uygulanması, sürdürülmesi ve geliştirilmesi için gereklilikleri belirler (http://www.iso.org/iso/home/store/catalogue_tc/catalogue_detail.htm?csnumber=51297).

Hatta daha fazla bir kısmı OHSAS 18001⁵ İş Sağlığı ve Güvenliği Sistemi çalışmalarına başlamamıştır.

Tablo 2. Sosyal Sürdürülebilirlik Konusunda Firmaların Sayı Olarak Dağılımı

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Sosyal Sürdürülebilirlik konusunda bilgi	26	27	28	29	29	29	29
Kurumsal Yönetim İlkelerine Uyum Raporu detaylı	21	22	25	24	25	27	25
İnsan Kaynakları Politikası	22	22	23	24	25	27	25
Etik Kurallar	22	21	24	23	24	27	26
Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi gerekleri	5	5	7	9	8	10	8
Eğitim, kültür, sanat ve spora destek	19	18	17	16	21	21	22
OHSAS 18001 İş sağlığı ve güvenliği sistemi	6	5	4	4	6	4	6
Bağış	13	16	15	21	18	22	20
İş sağlığı ve güvenliği	7	9	10	13	12	11	14
Sosyal sorumluluk	20	19	23	24	25	27	25
GRI raporlama	3	5	6	5	9	12	10

Firmaların büyük bir çoğunluğu yıllık faaliyet raporlarında sosyal sorumluluk ve bağış konularında bilgiler sunmuşlardır. Sürdürülebilirlik raporlaması alanının neredeyse tek inisiyatifi konumunda olan GRI'a raporlama yapan şirket sayısı artış göstermiştir.

Sosyal sürdürülebilirlik konusunda firmaların sayı olarak belirtildiği tablo genel olarak incelendiğinde firmaların yıllık faaliyet raporlarında belirtilen konulara değinmesi artış göstermiştir.

5. SONUÇ

Geleneksel yönetim anlayışında, şirket yönetimi sadece şirket hissedarlarına karşı hesap verirken; kurumsal sürdürülebilirlik yaklaşımında, hesap verebilirliğin kapsamı genişlemiştir. Paydaşlara şirketlerin stratejisi, yönetim yaklaşımı ve vaatleri hakkında bir değerlendirme sunmakta olan sürdürülebilirlik raporları (üçlü raporlama) hesap verebilirliğin bir aracı olarak görülmektedir. Tüm dünyada sürdürülebilirlik performanslarını raporlayan şirket sayısı giderek artmaktadır. Bazı şirketler sürdürülebilirlikle ilgili attıkları adımlara faaliyet raporlarında yer verirken, bazıları internet sitelerinde ayrı bir başlık açarak bu konuda paydaşlarını bilgilendirmekte, önemli bir kısmı ise ayrı bir “sürdürülebilirlik raporu”

⁵ OHSAS 18001 iş sağlığı ve güvenliği (İSG) yönetim sistemi için bir çerçevedir. Uluslararası derecede mümkün olan en iyi çalışma koşullarını ve işyeri sağlığı ve güvenliğini sağlamak için kuruluşunuz için gerekli olan politikalar, prosedürler ve kontroller koymak yardımcı olabilir <http://www.bsigroup.com/en-GB/ohsas-18001-occupational-health-and-safety/>.

hazırlamaktadır. Şirketlerin açık, anlaşılır ve şeffaf bir sürdürülebilirlik raporlaması yapabilmesi için dünya çapında kabul görmüş farklı raporlama çerçeveleri bulunmaktadır. Bu standartlar paydaş talepleri ve gelişen ihtiyaçlar ile uyumlu olarak sürekli güncellenmektedir

Sürdürülebilirlik politikalarının şirketlerin kurumsal itibarını artırdığı ve bu itibarın şirketin marka değerine yansıdığı düşünülmektedir. Kurumsal sürdürülebilirlik yaklaşımını karar alma süreçlerine entegre eden şirketler, uzun vadede maliyetlerini azaltarak, verimliliklerini ve karlılıklarını artırmaktadır. Kurumsal sürdürülebilirlik yaklaşımı, kısa vadede araştırma, eğitim faaliyetleri ve risk yönetimine ilişkin ek maliyetler ortaya çıkarsa da uzun dönemde, yeni teknolojilerin kullanılması ve kurumsal kültürdeki değişim ile birlikte şirketin performansı artmaktadır. Kurumsal sürdürülebilirlik yaklaşımını benimseyen şirketler toplumun gözünde bir anlamda meşruiyet kazanmaktadır. Toplumun desteğini arkasına alan şirketlerin de rakiplerine karşı bir rekabet üstünlüğü sağlayacağı açıktır. Yatırımcılar yatırım kararlarını alırken, şirketlerin sürdürülebilirlik yaklaşımını dikkate alıp almadıklarına bakmaktadır. Çevresel, sosyal ve kurumsal yönetime ilişkin riskleri başarıyla yöneten ve bu suretle kamuoyundaki itibarları artan şirketler uluslararası sorumlu yatırım sektörünün de ilgisini çekmekte, bu şirketlerin sermayeye ulaşım kabiliyetleri artmaktadır. Yasal mevzuatların ötesinde sürdürülebilirlik uygulamalarını iş modeli olarak süreçlerine dahil eden şirketler uzun vadede operasyonel maliyetlerini düşürürken aynı zamanda toplum nezdinde de itibar görmektedir. Öte yandan çevresel etkilerini iyi yönetemeyen şirketler kaynakların azalmasıyla artan birim maliyetlerin etkisinde kalarak sürdürülebilirliklerini sağlamakta çeşitli zorluklar yaşayabilmektedir.

Türkiye'deki sürdürülebilirlik raporlaması seviyesinin henüz emekleme aşamasında olduğunu belirten görüşler bulunmaktadır. Şirketlerin sürdürülebilirlik raporlamasının, kendilerine sağlayacağı avantajların bilincinde olmaması bu husustaki en önemli etkidir. Çoğunlukla sektör şirketleri, sürdürülebilirlik doğrultusunda atılacak adımlara karşılık kısa vadeli çıktılar elde etme anlayışına sahiptirler. Bu bağlamda şirketlerin, sürdürülebilirlik yaklaşımı ile pratikte nasıl uzun vadeli kazanımlar elde edebileceklerine dair bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Şirketlerin temelde sürdürülebilirlik anlayışını kurum kültürü olarak benimsemeleri ve bu doğrultuda somut adımlar atması sonucunda raporlama sürecine geçilmelidir. Bu doğrultuda şirketler başta, ne yapmaları gerektiği ile ilgili bir metodoloji geliştirmelidirler. Konuyla ilgili bilgilerin toplanması, bu bilgilere erişilmesi ve bu bilgiler ışığında kurumun kendisini değerlendirmesi sağlanmaktadır. Rapor, bu değerlendirme sürecinin bir neticesi olarak iyileştirmeye teşvik edici bir araç konumundadır. Fakat Türkiye'deki birçok rapor henüz bu bilinç ve değerlendirme seviyesinde değildir. Birçok görüşe göre, raporların çoğunluğu daha çok halkla ilişkiler ve iletişim çalışması şeklindedir. Özellikle şirketlerin gerçekleştirdiği faaliyetler detaylı şekilde anlatılırken, kurum içi bilgilerin çok sınırlı kaldığı görülmektedir.

Bu çalışma kapsamında yapılan araştırmada Kasım 2015 – Ekim 2016 döneminde BIST Sürdürülebilirlik endeksinde yer alan 29 işletme analize dahil edilmiş ve analize dahil olan firmaların yıllık faaliyet raporları Kamuyu Aydınlatma Platformunun (KAP) resmi web

sayfasından elde edilmiştir. Yalnızca KAP'ta yer alan 2009-2015 yıllarına ait verilerin kullanılması araştırmamızın kısıtını oluşturmaktadır. Araştırmamıza dahil olan şirketlerin yıllık faaliyet raporlarında, çevresel sürdürülebilirlik ve sosyal sürdürülebilirlik konusundaki faaliyetleri incelenmiştir. Araştırma kriteri olarak, “BIST Sürdürülebilirlik Endeksi Araştırma Metodolojisi” dokümanında yer alan verilerden yararlanılmıştır. Bu doküman kapsamındaki, çevre konusunda vahşi yaşamın bitki örtüsünün korunması, yerel halkın çevre konusundaki eğitimi, çevre politikaları, çevre yönetim sistemleri ve çevresel raporlama unsurları araştırılmıştır. Sosyal sürdürülebilirlik konusunda ise etik kurallar, Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi, sağlık ve güvenlik konusunda yaptıkları çalışmalar incelenmiştir. Analiz bulgularına bütün olarak bakıldığında çevresel sürdürülebilirlik konusunda analize dahil olan işletmelerin çalışmalarının arttığı ve çevreye verilen önemin daha fazla dikkate alındığı görülmektedir. Analiz sonucunda çevresel sürdürülebilirlik konusunda raporlanan konular, ISO 14001 Çevre Yönetim Sistemi, ISO 14064 Sera Gazı Yönetim Sistemi, ISO 50001 Enerji Yönetim Sistemi, doğal hayatın ve çevrenin korunması, Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi gerekleri, atık yönetimi, enerji verimliliği, geri dönüşüm (enerji, su), sera gazı emisyonu, düşük karbon salınımı, karbon saydamlık projesi başlıkları altında gruplandırılmıştır. Öte yandan sosyal sürdürülebilirlik konusunda yıllık faaliyet raporlarında bulunan bilgilerin 2015 yılına kadar artış gösterdiği görülmektedir. 2012 yılından itibaren araştırmaya dahil olan firmaların tamamının yıllık faaliyet raporlarında sosyal sürdürülebilirlik konusunda bilgiyi rastlanılmıştır. Analizimizde bu bilgiler, Kurumsal Yönetim İlkelerine Uyum Raporu, İnsan Kaynakları Politikası, etik kurallar, Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi gerekleri, Eğitim, kültür, sanat ve spora destek, OHSAS 18001 İş sağlığı ve güvenliği sistemi, bağış, iş sağlığı ve güvenliği, Sosyal sorumluluk ve GRI raporlama başlıkları altında gruplandırılmıştır.

KAYNAKLAR

- 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu, 14 Şubat 2011 Tarihli, 27846 sayılı Resmi Gazete
- Aras, Güler- Sarioğlu, Gaye Uğur (2015), Kurumsal Raporlamada Yeni Dönem: Entegre Raporlama, TUSİAD, Yayın No: T/2015, 10-567
- Aydin, Sevgi (2015) , “KURUMSAL RAPORLAMAMIN EVRİLME SÜRECİNE İLİŞKİN BİR İRDELEME”, Mali Çözüm Dergisi, Temmuz –Ağustos 2015, ss.61-72
- BDS 570 İşletmenin Sürekliliği, 23.01. 2014 tarihli ve 28891 sayılı Resmî Gazete
- Büdeyri, Taner- Kısa, Adnan (2016), “Entegre Raporlama(Er): Literatür Araştırması”, Proceedings of SOCIOINT 2016 3rd International Conference on Education, Social Sciences and Humanities, 23-25 May 2016- Istanbul, Turkey, ss.182-189
- Dissanayake, Dinithi - Tilt, Carol - Xydias-Lobo, Maria (2016), “Sustainability reporting by publicly listed companies in Sri Lanka”, Journal of Cleaner Production, Sayı 129, ss. 169–182. <http://doi.org/10.1016/j.jclepro.2016.04.086>
- EIRIS Empowering Responsible Investment (2014), B1st Sustainable Index Research Methodology (www.eiris.org)

- Fasan, Marco - Mio, Chiara - Pauluzzo, Rubens (2016), “Internal Application of IR Principles: Generali’s Internal Integrated Reporting”, Journal of Cleaner Production, ss. 1–42.
- Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, Şirketlerin Yıllık Faaliyet Raporunun Asgari İçeriğinin Belirlenmesi Hakkında Yönetmelik, 28.08.2012 Tarihli 28395 Sayılı Resmi Gazete http://www.tkyd.org/files/images/content/faaliyet_alanlari/haberler/EkoIQ_Subat2015_TKY_D_EntegreRporlama_EOG.pdf (02.08.2016)
- <https://www.kap.org.tr/tr/bildirim-sorgu>
- Kaya, H. Pınar (2015), “Entegre Raporlama Sisteminin Ortaya Çıkış Sebepleri ve Şirketlere Sağlayacağı Faydalar”, Muhasebe ve Denetime Bakış, Haziran 2015, ss.113-130
- Maas, Karen - Schaltegger, Stefan - Crutzen, Nathalie (2016), “Integrating corporate sustainability assessment, management accounting, control, and reporting”, Journal of Cleaner Production, ss. 1–12. <http://doi.org/http://dx.doi.org/10.1016/j.jclepro.2016.05.008>
- Mitche, Steven (2016) “Neden, Ne Zaman, Ne Niçin? Entegre Raporlamaya Bir Bakış”, Hissedar dergisi , sayı 19 , ss.38-39
- Özdemir, Haluk (2014), “Entegre Raporlama ve Değer Yaratma” konulu panel konuşması, Sermaye Piyasası Kurulu, Kurumsal Yönetim Tebliği”, 03.01.2014 Tarihli ve 28871 Sayılı Resmi Gazete
- Thijssens, Thomas - Bollen, Laury - Hassink, Harold (2016), “Managing sustainability reporting: Many ways to publish exemplary reports”, Journal of Cleaner Production, ss. 1–16. <http://doi.org/10.1016/j.jclepro.2016.01.098>
- Topcu, Mustafa Kemal- Korkmaz, Göksel (2015), “Entegre Raporlama: Kavramsal Bir İnceleme”, Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt:30, Sayı:1, Yıl:2015, ss. 1-22
- Türker, İnci - Sayar, A. R. Zafer. (2014), “ The Relationship Between Integrated Reporting and Financial Reporting”, Management Studies, Cilt 2, Sayı 7, ss. 465–478.
- Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK) ve Proje Ortakları(2016) , Herkes İçin Kurumsal Sosyal Sorumluluk Projesi, Türkiye Sürdürülebilirlik Raporlaması Ulusal İnceleme Raporu
- Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesi, <http://integratedreporting.org/wp-content/uploads/2015/03/13-12-08-THE-INTERNATIONAL-IR-FRAMEWORK-Turkish.pdf>(10.08.2016)
- Yaz, Dursun Ali (2014), Entegre Raporlama (Integrated Reporting), <http://www.finansgundem.com/yazarlar/entegre-raporlama-integrated-reporting-yazisi/466633>(02.08.2016)